

Михайло ФЕЙСА

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВОЮ НОРМОВАНЯ РУСКОГО ЯЗИКА ВОЙВОДЯНСКИХ РУСНАЦОХ*

На територию нешкайшой Войводини/Сербії Руснаци ше приселели пред 264 роками зоз сиверовосточних жупанийох тедишиней Габсбургской монархії, углавним зоз Земплину, Шаришу и Боршоду. Слово у сущносци о миграції зоз «Горніх часцох» до «Долніх часцох» у рами-кох истей, бувшай держави.

Же Руснаци принесли зоз собу традицию, просвitu и духовносц шведочи и факт же уж о даскелью роки од приселеня основали школи (у Керестуре 1753. року, а у Коцуре 1765. року). Були то церковни (конфесийни) школи, такв. тривиялки у хторих ше на рускей бешеди, попри виронауки, учело читац, писац и раховац. Церква у тим периодзе була єдини фактор очуваня язика и, вообще, ширеня образованя и культуры. З огляdom же ше у церкви конфесиональнне виєдначовало зоз «народним» и культурно-просвітним, вона здобулауглядчувара народного ества и допринесла же би ше у чувству народа припадносц грекокатоліцкей вири идентификовала зоз припадносцу национальней заєдніци (Хорњак, 2006, 35).

Початок литературно-уметніцкей творчосци на языку югославянских Руснацох вяже ше за 1904. рок, кед млади Гавриїл Костельник створел перши поетични зборнік на руским языку **«З моего валала»**. По виходзеню зборніка **«З моего валала»** Костельник унапрямель свойо интересоване на преучоване законітосцох руского язика, на гледане одвитуюцого писма и ортографичных правилох, на утвердзоване фонетичных и граматичных законох, на выбор такого лексичнога фонда зоз котрим би фонетични и творебни форми словох одвітовали духу руского язика¹. Принципы руского язика до хторых дошол Гавриїл Костельник кодифіковал у **«Граматики бачваньско-рускай бешеди»**. По Александрови Дуличенкови, руски язик од виходзеня Костельниковой **«Граматики»** «достава подполну цалосц диференціяльных харак-

* Тата робота читана на Медзинародным симпозиому Славянски языки и культуры у сучасним швеце 25. марта 2009. року на Московским державним университете Ломоносов.

теристикух литературнага язіка: нормованосць (исноване обробенай форми и свидоми вібор языковых формах и единкох) и общая обвязковосць за шыцкіх членох заеднайці: хасноваць запровадзены нормы, цо буліць; функционаване у дружтвенных, гоч и ограніччених, сферах (школа, литературно-уметніцка творчосць и т.д.), исноване писменосці (котрая уж, правда, мала свою историю) и іншэ» (Дуличенко, 2009: 228). «*Граматика*» длugo стала у рукопису и видрукована ё аж 1923. року у Сримскіх Карловіцах.

Костельникова «*Граматика*» ше состоі зоз шэйсцох часцох. Перша часць облаўляла податкі о рускай азбуцы и гласох у рускім языку; ту аныализаваны даедні фонетичны законі, дзелене словох на склады, акцэнт. У другей часці Костельник дава лексично-семантичну аныализу рускага язичнага матерыялу и творене словох. Треца часць то морфология шыцкіх пременлівых файтох словох, а у штвартей часці обробены непременліві файты словох. Пяята часць облаўляла синтаксу простого и зложеного виречения, а шеста часць – кодекс правописных правілох.

Роботу на нормаваню и преучованю мацеринскага язіка, котру разпочал Костельник, успішно предлужели двоме рускім лингвістам: Гаврыіл Надь и Мікола М. Коциш, обідвоме педагогове и пісателе. Гоч медзі німа існую велькія розліки, вони ше на ёден спосаб дополнюю. Напісали істе число работах зоз лингвістикі – по 34, але Коциш окрем статыйах ма и 9 кніжкі, и шыцко тато напісал за лем 10 рокі, а Надь пісал полні 50 рокі, але лем статі, так же ше цале його публіковане лингвістичне нашлідство змесцело до ўнікальной кніжкі (*Лінгвістичныя статті і разправы*, 1983)².

Надя интересавалі угловім проблемамі з ортографіі, морфологіі и лексикологіі. Цо ше дотыка работах з ортографіі, Надь звычайна інтерпретуе Костельниковыя принципы, але их и разрабоюе, развіва, усовершшае.

Найзложені питання зоз ортографії Надь разришел по Другой шветовай войне (од 1945. по 70-і рокі XX віку). Його найлепша работа у тей обласці то статя «З нашаго правопису» зоз 1950. року. У статі нест тэорыйны пообшываня, але подробно нашорованы приклады, цо за тэдышні условия было и найнеобходимейшэ. Може роботы Надя скромні по обсягу, але ше вельі його сугестіі и замеркованы потвердзели у практи и вон дал велькіе доприношэнні же бы ше рускі язік видзвігнул на уровень добре нормаваных и развитых славянских литературных языков. Фактычно од Другой шветовай войне та аж по половку 60-іх роках XX віку окрем Надя и його краткіх статыйах о барз конкретных языковых проблемах, не было фаховцох котры бы преучовали язік.

Мікола М. Коциш ше зоз своим над звычайнім талантам зявіл праве тэди кед бул найпотребнейши. Вон бул свидомы же треба кодифіковаць

шицко цо остало недоповедзене и, ведно з нормами котри створени дзекуюци Костельникови, формовац нормативну систему за школски потреби, а познейше их прешыриц и на други сфери у котрих ше литературни язык хаснус. Так од 1965. по 1968. рок вишли три його граматики под ёдну назву «*Мацерински язык*», у котрих не бул лем школски материял, але ришовани и важни нормативни питаня. Розуми ше же то не було идеалне ришене, але главное було поробене – створена нормативна система. Окреме значна подія за русинистику то друковане першого «*Правописа руского язика*» 1971. року, котри вишол поза рамики школи и постал не лем учебнік, але и драгоценны приручнік у шицких сферах дзе ше руски язык хаснус. Конечно утвердзене же основни принцип правопису морфологично-фонетичны, гоч тата друга часць ма меншу улогу.

Кочиш жадал витвориц и вельку граматику руского язика, але му ше не удало закончиц ю. Рукопис, гоч и недокончены, обявени як «*Граматика руского язика*». Граматика видрукована постгумно 1974. року.

Вельку граматику руского язика поспишело ше закончиц проф. др. Юлиянови Рамачови (2002). Як наглашую сам автор, вона треба же би послужела як школяром и студентом, так и преподавачом и шицким другим культурним роботніком. «*Граматика руского язика*» ше состої зоз шейсцох часцох: фонетики, морфологии, синтакси, лексикологии, историйней граматики и часцы о нашым народным и литературным языку. Треба наглашиц же Рамач по перши раз детально обробел синтаксу, лексикологию, историйну граматику руского язика и стилистику.

Професор Рамач публиковал коло 100 работ з зо лингвистики, од того коло 15 кніжки. З тей нагоди спомнеме важнейши з іх: «*Практична стилистика*³», «*Применовніцькі конструкції у руским літературним язiku*⁴», «*Руска лексика*⁵», «*Фразеолошки речник: серпскохрватско-русински*⁶».

Окреме значна подія у русинистику то друковане «*Сербско-руского словника*», котрому главни редактор др Юлиян Рамач, а редакторе мр Михайло Фейса и мр Гелена Медеши (I том вишол 1995; II том – 1997. року). До «*Сербско-руского словника*» унесени и менши правописни віправки, але одредзене число правописных проблемах хтори руска национална заєдніца ма потребу ришиц не розширені.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру порушовало ініцыятиву за новим правописом на даскељо заводи, але конкретни результаты не було.

Чувствуюци потребу рускей национальней заєдніци за осучаснёним правописом, проф. др Михайло Фейса концептуал конcretни проект и унапрямлен активносци руских фаховцох на першу фазу, т. е. на публикаване правописного словника. Перши и по нешка єдини правописни

словнік обявлені у рамкох «*Правописа руского язика*» Миколи М. Кошиша (од 81. по 156. бок), хтори у цеку прешлих 38 роках у дзепоедных сегментах превозидзены. Проект професор Фейсі ше, з ёдного боку, состоі у осучаснёванню текста скоро штиридецэнійного правописнаго словніка, але і у уношэню корекцийох, т. е. у рашыванню нагромадзеных правописных проблемах.

Тоты проблемы, хторы у сущносці представляю значны нэусоглашенносці и недоповедзеносці, мож گрупаваць до трох цалосцю:

1. запровадзоване фонологійного або морфологійного принципу;
2. диялектизоване руского язика провадзене зоз цудзима рашэннями;
3. приступ гу странским словам.

Перша група проблемах виходзі зоз медзиодношэння морфологійнога и фонетичнога принципа писаня слова, т. е. од доміновання упліва етимологіі або ортоепіі на ортографію. У Уводным слове «*Правописа руского язика*» Микола М. Кошиш пишэ: «Морфологійни принцип котры маме у основі нашага писаня одредзує же ні запісувеме слова так як их вигваряме, але у пісаню водзімеме рахунку як слово настало» (Кошиш, 1971, 3). Приклад хторы дава то префиксаване слово *розси-нац* (*нe росинац*). Як приклады же велі слова пишеме и по фонетичним принципам авторы служа слова *ткацки* и *ткацтво* (*нe ткач-ки, ткачство*). Александр Д. Дуличенко констатуе шлідуюце: «Конечно было подцагнуте же у основи русского правопису ложи морфологійно-фонетичні принципы, при чём же улога фонетичнога принципа зменшила» (Дуличенко, 2009: 250).

Так, начальна, з ёдного (морфологійнога) боку ні назначаюме висядчоване консонантох по дзвонкосці (та пишеме напр. *бабка, кнiжка* и т.д.) и префикси затримуеме у юх основней формі (*розси-нац, предпла-циц*), а, з другога (фонетичнога) боку, йотоване, палатализацию и аблаут пишеме так як слова з тима язичніма зявеніями чусме, без огляду же зме дакеди и свідоми юх етимології. Дилема чи запровадзіць фонологійни чи морфологійни принцип у одредзеных случаіах спричиняе двоення у вязі зоз пісаньем насампредз суфиксах, префикса з- (у вариантох з-, с- и зо-) и подвоеных консонантох (напр. *беззаконни* чи *беззконни*, *счарнёты* чи *щарнёты*, *оддвойц* чи *одвойц*). Непрецизованая юрисдикция фонетичнога, односно морфологійнога принципу спричиняе обаваня и при пісаню: *гласнік* чи *глашнік*, *пекельни* чи *пекельни*, *худобенки* чи *худобеньки*, *нашлідни* чи *наслідни*, *стороче* чи *стороче* и др.

Друга група проблемах виросла зоз штучнага урамиковайвания руского язика. Так напр. при Миколові М. Кошишові находзімеме вельке число правописных (и лексемных) рашэннях хторы з часом рускі язік, т. е. його бешеднікі не прилапели и, пошлідково, одруцели. Намагаючи

ше руски язик поддриліць под українски, вон му (першому спомнутому) додзелел улогу диялекта, хтори у одноженю на літературни (ніби висши), українски язик мал инкорпорираць до себе того цо хтошка дзешка, у других соціолингвистичних условийох, прилапел. Спорни случаі ще розришовали зоз такв. «сору-paste» процедуру, односно кед ще не знато як, отворело ще правописни словнік українскаго язика, умеморовало ще ришене и просто ще го залипело до правописа рускаго язика. Априорно выбраны модел за стандардизоване випродуковал, медзи иншими, и шлідующи, «ришена»: попри *помиловання* и *милосци* у Словніку и нечуте *пощада*; попри *агента* и *шпиона* фантомски ще зявюе и *рэвиднік*; попри *нахулька* и *нахолька* и *иніжинка*; попри *оценя* и *оцинка*; попри *прывидзеня* и *примара*; лем *травма* (не и *траума*); преферованы *клouн* (хтори ніхто з Руснацох не пове) у одноженю на *клоун*; *обережно* випатра значнейше (гоч є цалком цудзе рускому бешнікови) од *осторожна*, з оглядом же му у одредніци предходзи итд. На тот способ ще намагало руски язик штучно «збогациц» зоз лексиконом хтори базовани на бешеди стреднього Наддніпровя и околніх обласцох (хтора у основи українскаго літературнаго язика), а не на рускей/русинскей/лемковскей бешеди Карпатскаго ареала зоз хторей руски язик природно вицека. Нормативни ришеня базовани на понукнуцох (лексичных, фразеологийных, морфологийных, синтаксичных и др.) других русинских вариянтох з Карпатскаго ареалу маю далеко вekшу шансу зажыц. Нормативне искуство Руснацох указало же шлепе провадзене цудзих літературных нормох може буц аж и контрапродуктивне.

Треца група проблемох ше дотика правописных вариянтох лексемох у хторих углавним не обачуєме значнайши семантични розлики. Характеристична ё за странски слова. Приклады за тоту группу проблемох находиме и медзи прикладами предходней групи (случаї **клоун** чи **кловн**, або **травма** чи **траума**), цо значи же фалшиве урамиковы-оване язика може у значней мири спричиніц звязыванае дублетох або триядох. Од пожичкох хтори виволую одредзены правописни обаваня з тей нагоди спомніме и: **англійски/англійски, граніт/гранійт, мозаік/мозаїк, космонаут/космонавт, шпіон/шпіон, анекдота/анекдота, грам/грам, гулиган/хулиган, каузални/кавзални, наинвіні/наївні, піджама/пижама, Русія/Росія** и велі др. Дзепоедни з наведзених парох формованы з директным контактом руского и дотичнаго странскаго язика, а дзепоедни з индируктным контактом, при чым часто обачуєме и упліў постредуюцаго язика. З оглядом же найчастейшыне не уноша виразнайши розлики у значеню (гоч и вони обачліві напр. **у доктор и дохтор, кор и хор**), мож повесць, же дублеты при ніх редундантны, т. є. не необходні.

За потреби нового правописнога словніка хтори у закончуюцей фазы, автор тих шорикох ше намага тримац шлідуюющих двох напрямкох:

1. кед одредзена форма жива, обща и уклопена до рускай системи, требала би мац и нормативну вредносць;

2. кед сущэствую вариянты-реплики странских словох, зоз и без свидомосці о оригиналу при хасновательові (до ше, розуми ше, не шме одношиц на нормователя), норма реплики би ше требала унапрямовац гу оригиналнай формі.

Свидомы комплексносці проблема, лингвиста-нормователь, а вон би требал буц тот хтори вежнє до огляду шыцкі релевантны факторы и «пресудзи», муши водзіц увагу и о часу/часах приходзеня дотичнай лексемі, о драги/драгох ей приходзеня, о ей сфери хаснованя дакеди и нешкі, як и о ей фреквенцыі. Илуструйме упліў тих факторох зоз даскељма прикладамі. Кед адаптация утвардзела форму *гайзібан* за немецкіе слово *Eisenbahn*, веџ ніст причині же би медзи туту форму и норму не был положены знак ёднакосці. Тиж так, мож шлебодно виключыц форму *ковбой* прето же форма *каубой* и обще прилапена (правда пре упліў сербскага язіка) и блізша є вигваряню англійскага слова *cowboy*. И дублеты англійскіх словох *baseball* и *hooligan* би пре віше веќшэ упознаване зоз оригиналнімі словамі и пошлідкове хасноване требали буц «розришенні» як *бейзбол* и *гулиган* на рахунок безбол и хулиган (и попры тым же тоты другі формавані под упліўм язіка стредку). Адаптация медзинародных дифтонгох як напр. аи и еи бі не шмела буц по кожду цену унифікована з оглядом на то же слова у хторых су приходзели не у істи час и не адаптованы су у істым кругу хасновательох; так би остали *авто*, *евхаристия* и *Еврона*, а не меняли ше *космонаут*, *реума* и *еурека*.

Цо ше дотика приступа гу першым двом групам, нормователь ше углавним унапрямі на зводзене дублетох на необходні минимум. То ше насампредз одноши на случаі кед фигурую три або штири вариянты. Наприклад, нет потреби и за квартаду *шлідуюци*, *шлідующи*, *слідуюци* и *слідующи*, кед, маюці у оглядзе вісшэ поведзене, досц *шлідуюющы* и евентуално у духовнай сферы *слідующи*. Тиж так, не потреби ані за трияду *Італиянка*, *Талиянка* и *Италийка* (до Мікола М. Коциш предклада у «Словніку»), кед досц Италиянка и, евентуално у бешедней сферы *Талиянка*.

Док ше при адаптаваню новых странских словох нормователь унапрямує баржей гу фонетскому принципу, у, условно наволанім, «зраженю» морфологійного и фонетскага принципу при жридловіх рускіх словох вон благоприхильнейши гу морфологійному принципу, окреме при нормаваню места контакта основы и суффікса/закончене (напр. *беззаконни*, *согвізд'е*, церкв. *отче*; *гагски*, *етнолагійни*, *тренірац*).

При писаню зложених присловнікох зоз применовніком, кед зложене слово постава єдна акцентована цалосць, направеви крочай гу писаню ведно (або голем охабени дублети з чим допущене и писане ведно и окреме, з преферованьом писаня ведно).

Значна увага пошвецена и писаню зоз смужку (окреме у странских зложених словох кед слово ма два акценты и одредзену павзу медзи компонентами), як и нормованю хаснованя фонтох и интерпункцій (италика/курзива за наслови ділох а знаки наводнікох за назви статіох, означоване цитата у цитату и др.).

За автора тих шорикох дилеми коло хаснованя астериска над такв. коцурскими бешедними вариантыми, под условийом же их потвердзусе карпатски ареал, нет. Астериск, односно надрильоване чувства неправильносци з нім не будзе присутне. То ше тиж так одноши и на тиж такв. керестурске *до Дюру*. А було бы аж и нелогичне тераз кед маме можлівосци черпац и модификовац дзепоеядни правописни ришеня на карпатским жридлу, єдному *еци* «пришивац» етикету неграматичносци. У складу з тим дублети типа *котри/хтори, еци/ище, жсовти/жсолти, стреднї/штреднї* не буду утаргнути.

У вязи зоз «оффарбеносцу» *«Правописа руского язика»*, хтори не лем же ма червени рамики, але є богато илустровани зоз прикладами хтори возвелічую комунистични период и не ма значнейшу вирску димензию, мож повесць же *«Правописни словнїк руского язика»* висце-ра коминтерновску и убудує християнску димензию. А рамики не буду червеней фарби.

До *«Правописного словнїка»* вшеліяк же войдзе и значни фонд одредніцох зоз информатики, односно компьютеристики. Так напр. и одредніца *гардвер* а не *хардвер* (слово *гардвер* у *«Правопису руского язика»*, як ані у двотомним *«Сербско-русским словнїку»*, ані не засту-пене прето же у руским языку зажило у остатней деценії). Закладане за варианту зоз *г* походзи од спознаня же англійске *г* у ініціяльнім положено идентичне зоз руским консонантом *г*, а не зоз сербским консонантом *х*, хтори, правда, у значней мири уплівуе на зявіване *х*.

Покрайнски секретарият за науку и технологийни розвой перши, а потым и Покрайнски секретарият за образоване и культуру, як и Министерство культуры републики Сербии препознали значносць Проекта и потримали го, цо значи же обявіване *«Правописного словнїка руского язика»* мож обчековац концом 2009. рока⁷.

ЛИТЕРАТУРА

Дуличенко Александер Д. (1995). Jugoslavo-Ruthenica I, НВУ Руске слово. Нови Сад.

- Дуличенко, Александер Д.* (1997). Войводянски Руснаци и їх язык: история, статус и перспективи. Швєтлосц. Ч. 3. НВУ Руске слово. Нови Сад. С. 131-136.
- Дуличенко Александер Д.* (2002). Кнїжка о руским языку. НВУ Руске слово. Нови Сад.
- Дуличенко Александер Д.* (2009). Jugoslavo-Ruthenica II, Филозофски факултет - Оддзелене за русинистику и НВУ Руске слово. Нови Сад.
- Костельник Гаврийл* (1973). Проза. Руске слово. Нови Сад.
- Кочиш Микола М.* (1977). Граматика руского языка: Фонетика - морфология - лексика, I. Покрайнски завод за издаване учебникох. Нови Сад.
- Кочиш, Микола М.* (1978). Лингвистични работи. Руске слово. Нови Сад.
- Надь Гаврийл Г.* (1983). Лингвистични статї і розправи. Руске слово. Нови Сад.
- Надь Гаврийл Г.* (1988). Прилоги до исторії руского языка. Руске слово. Нови Сад.
- Рамач Ю., Фейса М. и Медеши Г.* (1995, 1997). Српско-русински речник / Сербско-руски словнік. I-II. Завод за уцбенике и наставна средства, Універзитет у Новом Саду, Філозофски факультет, Катедра за русински језик и књижевност и Друштво за русински језик и књижевност. Београд-Нови Сад.
- Рамач Юлиян* (2002). Граматика руского языка. Завод за уцбенике и наставна средства. Београд.
- Супрун А.Е.* (1989). Введение в славянскую филологию, Вышэйшая школа. Минск.
- Фейса Михайло* (1990). Розыходзеня медзі двома текстамі приповедкі «Хамари» Михайла Ковачаж. Studia Ruthenica. Ч. 1. Дружтво за руски язик и литературу. Нови Сад. С. 5-26.
- Фейса Михайло* (1995). Три жридла проблемох у нормованю руского языка. Швєтлосц. С. 2-6, 150-160.
- Фейса Михайло* (1992-1993). Руски - бешеда, диялекти чи язик. Studia Ruthenica. №, 3. Дружтво за руски язик и литературу. Нови Сад С. 83-105.
- Фейса Михайло* (1996). «Коцуризми и норма» у: Руснаци / Русини 1745-1995. Нови Сад. Завод за уцбенике и наставна средства. С. 95-115.
- Фейса Михайло* (1997). «Карпатскосці туризмох» у: Зборнік роботах зоз III конгреса Русинох/Руснацох/Лемкох, Руски Керестур: Руска матка. С.155-168.
- Фейса Михайло* (2000). Способы адаптирования/адаптирання/адаптированя діесловах на суфикс -ира. Швєтлосц. Ч. 1-2. НВУ Руске слово. Нови Сад. С. 72-84.
- Фейса Михайло* (2001-2003). 30 роки `Правопису руского языка Миколи М. Кочиша. Studia Ruthenica. Ч. 8. Дружтво за руски язик и литературу. Нови Сад. С. 25-29.
- Фейса Михайло* (2005). Време и вид у русинском и английском языку. Прометеј. Універзитет у Новом Саду. Філозофски факультет, Одсек за русински језик и књижевност. Нови Сад.
- Фейса Михайло* (2005). Транскрибоване английских словох на руски язик. Руске слово. 05. август 2005. НВУ Руске слово. Нови Сад. С. 8.
- Фейса Михайло* (2006). З нагоди публіковання капитального твора рускей лингвистики. Ерато над Куцуром/Коцуrom, 9-10. Дружтво за руски язик, литературу и культуру. Нови Сад, Коцур. С. 41-42.

Фейса Михайло (2006). Основни характеристики руского язика у поровнаню зоз другима славянскими язиками // Славянские литературные микроязыки и языковые контакты. Тартуский университет, Кафедра славянской филологии и Шведская Королевская Академия литературы. Тарту. С. 90-100.

Фейса Михајло (2007). Лингвистична творчосц Гавријела Г. Надя. Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. XXII, Филозофски факултет. Нови Сад. С. 293-302.

Фейса М., Медеши Г. (2007). Правописни проблеми руского язика у Войводини // Jazykova kultura a jazykova norma v rusinskom jazyku / Языкова культура и языкова норма в русинском языку. Presovska univerzita v Presove, Ustav regionalnych a narodnostnych studii, Presov. C. 59-65.

Хорњак Михајло. Бачко-сремски Русини у: Русини /Руснаци / Ruthenians (1745-2005). Прометеј. Одсек за русинистику Филозофског факултета. КПД ДОК. Нови Сад. С. 23-73.

ПРИМЕЧАНИЯ

1. То потверджую і його писма познатому етнографові и фолклористові В. Гнатюкові од 1904. по 1909. рок и писмо визначному русийському лингвистові А. Шахматову 1904. року, у котрим му пише о окремих фонетичних и граматичных зяєньох у руским языку (*r* и *z*, акцент на предостатнім складу, характеристични суфікс *-и* у інфинітиве, секундарни припадково флексії при даєдних меновнікох – под упливом сербского языка ...).

2. Треба, медзитим, наглашиц же його робота ма барз вельке значене прето же Надь был едини руски лингвиста у перших двох повойнових деценций и мушел ше сам бориц за язик, а було, медзи иншим, аж и предклади же би ше руске писмо пременело на сербску кирилку. Гу тому, треба визначиц и факт же вон розпочал велі роботи хтори творя ище ёдну кнїжку (Прилоги до историі рускага язика, 1988).

3. Рамач Јулијан. Практична стилистика. Нови Сад: Руске слово, 1996.

4. Рамач Юлиян. Применовніцки конструкції у руским литературним языку. Београд, Завод за ўчбенике и наставна средства, 1998.

5. Рамач Юлијан. Руска лексика. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, 1983.

6. Рамач Јулијан. Фразеолошки речник: српскохрватско-русински. Нови Сад: Филозофски факултет, Завод за издавање уџбеника, 1987.

7. Рукопис «Правописного словника руского язика» ше тих дньох находзи на свойофайтавей явней розправи у организації Културно-просвітного дружства

ДОК - Коцур.